

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ
สิ่งแวดล้อมของตำบลกุฎโง้ง อำเภอน้ำสนิม จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และ
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. ความหมายของสิ่งแวดล้อม
3. ปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย
4. กระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อม
5. การพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน
6. วัตถุประสงค์และแนวทางการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

เจริญ ภัทระ (2540, หน้า 1) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation) หรือการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า หมายถึงความพร้อมและโอกาสที่ทั้งฝ่ายรัฐบาล
และฝ่ายประชาชนหรือชุมชนยอมรับผิดชอบและกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และยังได้ให้
ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทฤษฎีที่แตกต่างกันอีก 4 ความหมาย คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือการที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการของประชาชน
ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นผู้ที่อยู่ในวงนอกระบบราชการได้เพิ่มความสามารถในการควบคุม
ทรัพยากรและสถาบันต่าง ๆ ตามสถานะสังคมที่เป็นอยู่
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถ
ของตนเองในการจัดการควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม
เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี ในฐานะ

สมาชิกสังคม และในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

4. การมีส่วนร่วมของประชาชน คือกระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขามี แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ แสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญและแสดงออกถึงวิธีแก้ปัญหา และลงมือปฏิบัติโดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

กรรณิกา ชมดี (2524, หน้า 11 อ้างถึงใน เกรียงศักดิ์ คันทะนัย, 2542, หน้า 22) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้าร่วมรับผิดชอบ เพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยกระทำผ่านกลุ่มองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526, หน้า 20 อ้างถึงใน อุกฤษณ์ พิทักษ์ก่อผล, 2542, หน้า 16) ได้ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วม หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา ตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, หน้า 183 อ้างถึงใน อาภรณ์ วัชร, 2546, หน้า 10) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotion Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าให้กระทำ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ทั้งยังทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อกลุ่มนั้นด้วย นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมว่ามีอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. ประชาชนต้องมีอิสรภาพจะมีส่วนร่วม
2. ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม
3. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม

ไพสุตา ตรีเดซี (2546, หน้า 11) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนาในลักษณะของ

การเข้าร่วมการจัดการ ตั้งแต่การเข้าร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผลในรูปของชุมชนที่ได้รับผลประโยชน์หรือผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา

รีเดอร์ (Reeder, 1976, p. 39 อ้างถึงใน พันธุ์จิตต์ พรประทานสมบัติ, 2549, หน้า 34-35) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึงการมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมถึงการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

จากความหมายของการมีส่วนร่วมดังกล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมหมายถึง การที่ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การตัดสินใจ ร่วมคิดร่วมตัดสินใจและติดตามประเมินผลเพื่อกำหนดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ

ลักษณะของการมีส่วนร่วม

สุทิน บุญญธิดา ควงพร บุญครบ และรักกิจ ศรีสินทร์ (2540, หน้า 22) กล่าวถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) โดยประชาชนในพื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบและบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้รับแจ้งให้ทราบรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับโครงการที่จะดำเนินการ และผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น นอกจากนี้ข่าวสารดังกล่าวจะต้องแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบที่มีการหารือระหว่างผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบเพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลประกอบการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยหลักการแล้วการหารือจะต้องจัดขึ้นก่อนที่จะมีการเสนอรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินผลกระทบบางประการที่อาจมองข้ามไป นอกจากนี้การปรึกษาหารือยังเป็นช่องทางอันหนึ่งในการกระจายข้อมูลข่าวสารไปยังผู้ที่ได้รับผลกระทบ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในโครงการและเพื่อเปิดให้มีการเสนอแนะประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

3. การประชุมรับฟังความเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเวทีสาธารณะให้ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือผู้ที่ได้รับผลกระทบหากมีการดำเนินโครงการ หน่วยงานเจ้าของโครงการ และผู้มีอำนาจตัดสินใจได้ทำความเข้าใจระหว่างกันและหาสาเหตุที่เกี่ยวกับโครงการ โดยเป็นรูปแบบที่สามารถพบเห็นได้บ่อยและอาจดำเนินการได้หลายรูปแบบตามสภาพปัญหาและประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- 3.1 การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) โดยจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ ซึ่งเจ้าของโครงการจะส่งตัวแทนร่วมอธิบายให้ที่ประชุมทราบรายละเอียด

โครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น แล้วจึงเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ อย่างไม่รู้ก็ ตามอาจจัดขึ้นเฉพาะจุดในระดับชุมชนย่อย ๆ แต่ละชุมชนก่อนแล้วจึงจัดรวมหลาย ๆ ชุมชนอีก ครึ่งหนึ่ง

3.2 การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) ซึ่งจัดขึ้นเมื่อมี ข้อโต้แย้งทางเทคนิค โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายซักถาม และให้ ความเห็นต่อรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ผลการประชุมต้องมีการนำเสนอต่อ สาธารณะและผู้เข้าร่วมประชุมด้วย

3.3 การประชุมประชาพิจารณ์ (Public Hearing) รูปแบบนี้มีขั้นตอนการดำเนินการที่ ชัดเจนและเป็นเวทีการเสนอข้อมูลจากทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายเจ้าของโครงการและผู้ได้รับผลกระทบ โดยมีบรรยากาศการประชุมที่เปิดกว้าง ซึ่งเจ้าของโครงการจะต้องเปิดเผยข้อมูลโดยไม่ปิดบัง มี หลักเกณฑ์และประเด็นพิจารณาที่ชัดเจนและแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบร่วมกัน ซึ่งรูปแบบการประชุม ควรมีลักษณะไม่เป็นทางการมากนัก อาจใช้เวลาประชุมหลายวันก็ได้ และไม่จำเป็นต้องจัดครั้ง เดียวหรือสถานที่เดียวตลอดไป ทั้งนี้สามารถปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมได้

4. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ ต่อประเด็นปัญหานั้น ๆ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจดำเนินการให้ ประชาชนผู้รับผลกระทบเลือกตัวแทนไปเป็นกรรมการในคณะกรรมการที่มีอำนาจตัดสินใจใน เรื่องนั้น ๆ ทั้งนี้ประชาชนจะมีบทบาทชี้แนะการตัดสินใจเพียงใดขึ้นอยู่กับน้ำหนักของตัวแทนใน คณะกรรมการชุดนั้น ๆ

5. การใช้กลไกทางกฎหมาย เป็นการเรียกร้องสิทธิของตนจากการไม่ได้รับความเป็น ธรรม มักใช้ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการทางอื่นได้โดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายเป็นหลัก ซึ่งอาจเกิดความขัดแย้งต่อการดำเนินโครงการหรือยุติโครงการ อย่างไรก็ตามในบางกรณีประชาชน อาจไม่อยู่ในฐานะที่จะดำเนินการฟ้องร้อง เพราะนอกจากจะเสียเวลาแล้วยังมีภาระค่าใช้จ่ายและ ภาระในการติดตามข้อมูล

จากลักษณะของการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วม ในการรับรู้ข่าวสาร ร่วมปรึกษาหารือ รับฟังความคิดเห็น และร่วมกันตัดสินใจ ในการใช้กลไก ทางกฎหมายเมื่อไม่ได้รับความเป็นธรรม ผู้วิจัยจึงได้นำลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแต่ละ ขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติ ด้านการตรวจสอบ และด้านการปรับปรุง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2541, หน้า 152) ได้สรุปปัจจัยที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ปัจจัยด้านกลไกของรัฐ โดยรัฐต้องกำหนดนโยบายที่คำนึงถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมท้องถิ่น สนับสนุนกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง รวมทั้งการสร้างช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน โดยระบบต่าง ๆ ของราชการจะต้องเอื้ออำนวยและเพิ่มโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในขณะที่การติดตามประเมินผลและการให้การสนับสนุนในภายหลังก็เป็นสิ่งจำเป็นไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน

2. ปัจจัยด้านประชาชนที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ในการทำงาน พัฒนา กล้าตัดสินใจ ริเริ่มกิจกรรมและรับผลประโยชน์ สมาชิกต้องรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือเป็นผู้นำท้องถิ่น มีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารโดยการมีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก

3. ปัจจัยด้านนักพัฒนาที่ต้องรู้จักชุมชนในทุก ๆ มิติ มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วม ต้องค้นหาผู้นำที่มีศักยภาพ รู้จักวิธีการรวมกลุ่มประชาชนเพื่อช่วยหาหนทางแก้ปัญหาและสนับสนุนข้อมูลความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อให้สามารถดำเนินงานพัฒนาได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

ฉลอง ดิษสี (2541, หน้า 20) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมว่าประกอบด้วย

1. ปัจจัยด้านกายภาพ ประกอบด้วย

1.1 ปัจจัยด้านกายภาพ ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ การตั้งถิ่นฐาน การคมนาคม

1.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้

1.3 ปัจจัยด้านการเมือง ได้แก่ บรรยากาศทางการเมือง อุดมการณ์ อุดมคติทางการเมืองของประชาชน

1.4 ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม ได้แก่ วิธีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมที่แตกต่างกันแต่ละพื้นที่

1.5 ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ความเป็นมาของเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ กำเนิดของชุมชน

1.6 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ คนเมือง คนชนบท กลุ่มอาชีพ ระดับความรู้ การมีบทบาทในฐานะต่าง ๆ ของสังคม

2. ปัจจัยด้านลักษณะโครงการ ประกอบไปด้วย

2.1 ความยากง่ายของเทคโนโลยีที่ใช้ในงาน

2.2 ทรัพยากรที่ใช้ ความยากง่ายในการหา

2.3 ลักษณะของผลประโยชน์ที่ได้รับ

2.4 ความเชื่อมโยงของโครงการกับโครงการอื่น ๆ

2.5 ความยืดหยุ่นของโครงการ

2.6 การเข้าถึงการบริหารโครงการ

จากปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่ามีปัจจัยหลายประการที่เป็นตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีและไม่ดี ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม โดยนำปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ สถานภาพในที่อยู่อาศัย และรายได้ มาเป็นตัวแปรอิสระ เพราะเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลกุฎโง้ง ส่วนตัวแปรอื่น ๆ เช่น ภูมิฐานะและระยะเวลาที่อยู่อาศัยไม่ได้นำมากำหนด เนื่องจากต้องการศึกษาเฉพาะประชาชนที่มีภูมิฐานะอยู่ในตำบลกุฎโง้ง โดยส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมตลอดไป โดยไม่จำกัดเรื่องของระยะเวลา

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2541, หน้า 41) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วมดังนี้

1. ทฤษฎีความเป็นผู้แทน ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนและถือว่าการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันให้การบริหารงานดี แต่ทฤษฎีนี้ดำเนินการเฉพาะการวางโครงสร้างสถาบันเพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามา แต่ไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริงได้แก่ บรรดาผู้นำต่าง ๆ เท่านั้น ส่วนผู้ตามเป็นเพียงไม้ประดับ

2. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตามแนวคิดของทฤษฎีนี้การมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ให้ผู้เข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางแผนนโยบาย ยิ่งกว่านั้นทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการศึกษาและพัฒนาการกระทำทางการเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบ

จากแนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน เกิดจากการที่ประชาชนมีความคิดเห็นตรงกันในเรื่องที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของตนเองแล้วมีการแสดงออก และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปตามความต้องการของตนเองหรือกลุ่มบุคคล ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของตนเองหรือกลุ่มที่ได้วางไว้

ความหมายของสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายของสิ่งแวดล้อม ตามความเห็นของนักวิชาการ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 1191) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมว่า สิ่งต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคมที่อยู่รอบ ๆ มนุษย์ทั้งที่ดีและไม่ดี เช่น โรงเรียนสร้างสวนดอกไม้ให้เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีแก่นักเรียน ชุมชนที่มีการทะเลาะวิวาทกันหรือเล่นการพนันเป็นสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีแก่เด็ก

พงษ์วุฒิ สิทธิพล (2547, หน้า 10) ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมว่า เป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบ ๆ แวดล้อมของเรา ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม มีอิทธิพลที่เกี่ยวข้องถึงกัน เป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะเกิดสร้างหรือทำลายสิ่งอื่น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจรและวัฏจักรที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทั้งระบบ

สวัสดิ์ โนนสูง (2546, หน้า 1) ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมว่า หมายถึงสิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ อาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต มีรูปธรรมหรือนามธรรม และมีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมก็ได้ เช่น แสงแดด แม่น้ำ ถนน บ้านเรือน โบราณสถาน ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นต้น

วินัย วีระพัฒนานนท์ (2546, หน้า 77) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่อยู่โดยรอบหรือการปะปนกันของสภาพภายนอกและสภาพภายในที่มีผลกระทบต่อชีวิต

ถนอม ทองพันชั่ง (2541, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมว่าหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่รอบตัวมนุษย์

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2540, หน้า 8) กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมไว้ว่า คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรม (จับต้องและมองเห็นได้) และนามธรรม (วัฒนธรรม แบบแผน ประเพณี ความเชื่อ) มีอิทธิพลเกี่ยวข้องกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนสร้างเสริมหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจรและวัฏจักรที่เกี่ยวพันไปทั้งระบบ

สิทธิพงษ์ ดิลกวิช (2543, หน้า 24) ให้ความหมายของคำว่าสิ่งแวดล้อมไว้ว่า มนุษย์เราอาจมีความคุ้นเคยกับคำว่า “ทรัพยากร” มาช้านานกว่าคำว่า “สิ่งแวดล้อม” เนื่องจากมีความเป็นรูปธรรมค่อนข้างสูง เห็นหรือจับต้องได้และยังมีความผูกพันต่อการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ของมนุษย์ในชีวิตประจำวัน ขณะที่คำว่า “สิ่งแวดล้อม” เริ่มเป็นที่คุ้นเคยในแง่ของความตื่นตัวเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อม คือ สภาพต่าง ๆ ทั้งทางด้านกายภาพทั่วไป สภาพการณ์ของธรรมชาติ ตลอดจนถึงเจตคติ วัฒนธรรม ประเพณี ที่มีอิทธิพลต่อชีวิต

ความเป็นอยู่ของสิ่งมีชีวิตทุกชนิดในโลก โดยผู้วิจัยได้นำความหมายของสิ่งแวดล้อมดังกล่าวไปกำหนดเป็นปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ในเรื่องการส่งเสริมให้ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นอำนาจหน้าที่ของ อบต.

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมนั้นมีความผูกพันอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ สิ่งแวดล้อมให้ปัจจัยในการดำรงชีวิตทุกอย่างแก่มนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นอากาศ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เมื่อมนุษย์มีการพัฒนาการทางสังคมและเศรษฐกิจสูงขึ้น มนุษย์ก็ได้นำสิ่งแวดล้อมมาใช้หรือดัดแปลงเป็นปัจจัยในการอำนวยความสะดวกสบาย เช่น นำแร่ธาตุต่าง ๆ มาสร้างเป็นยานพาหนะ โดยใช้น้ำมัน ซึ่งเป็นทรัพยากรพลังงานมาขับเคลื่อน นำหิน ดิน ทราย แร่ มาดัดแปลงเป็นวัสดุในการสร้างที่อยู่อาศัย มนุษย์ยังได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นวัตถุดิบในการอุตสาหกรรมเพื่อผลิตสินค้าต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ

ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทุกแห่งบนโลกนี้ ความรุนแรงของปัญหาจะแตกต่างกันไปตามระดับการพัฒนา ความหนาแน่นของชุมชน และอุตสาหกรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่จำเป็นต้องให้ความสนใจในการแก้ไข เพราะถ้าปล่อยทิ้งไว้โดยไม่แก้ไข ผลที่เกิดขึ้นจะกระทบต่อความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัยของมนุษย์ ชีวิตสัตว์ และพืช ซึ่งจะส่งผลถึงการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ตลอดจนการมีชีวิตรอดของมนุษย์ในระยะยาว

ปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง ปัญหาความเสื่อมโทรมของคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นดิน น้ำ อากาศ แร่ธาตุ ป่าไม้ สัตว์ พืช ทิวทัศน์ ระบบนิเวศทางธรรมชาติต่าง ๆ ตลอดจนปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาด้วย

โดยปกติความเสื่อมโทรมของสภาพสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์มักจะเป็นไปในลักษณะช้า ๆ และค่อย ๆ สะสมความเป็นพิษขึ้นจนถึงจุดวิกฤตที่เป็นอันตรายต่อชีวิตมนุษย์ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสภาพสิ่งแวดล้อมในแต่ละพื้นที่จะมีความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ของเสียจากกิจกรรมของมนุษย์ได้มากน้อยแค่ไหน เพราะโดยธรรมชาติแล้วจะมีความสามารถชะล้าง สะสม และปรับสภาพความเป็นพิษให้อยู่ในลักษณะที่สมดุล แต่หากมีปริมาณสารเป็นพิษในธรรมชาติมากเกินไปกว่าที่จะรองรับได้ ผลกระทบที่เกิดขึ้น ได้แก่ ความเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำ คุณภาพอากาศ ที่อยู่อาศัย การสูญเสียพันธุ์ของพันธุ์กรรมพืชและพันธุ์สัตว์ป่า การหมดไปของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ แร่ธาตุ การสูญเสียความงามของทิวทัศน์ตามธรรมชาติ เป็นต้น

ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ปัญหาที่หลีกเลี่ยงไม่ได้คือ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจำเป็นต้องนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการพัฒนา และในกระบวนการผลิตจะต้องมีการปล่อยมลพิษ และมีขยะสารพิษซึ่งเป็นส่วนที่เหลือนอกจากกระบวนการผลิตที่เกิดขึ้น ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา รัฐไม่ได้มีกลไกในการบริหารจัดการในเรื่องนี้ ทั้งนี้เพราะรัฐเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางในการกำหนดนโยบาย หลักเกณฑ์ในการประสานการจัดการเท่านั้น ไม่ได้เป็นผู้รับภาระในด้านการลงทุนในมาตรการต่าง ๆ เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังแวดล้อม ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-3 ในอดีตที่ผ่านมา ยังไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาสังแวดล้อม และไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นประเทศไทยจึงเริ่มให้ความสำคัญกับปัญหาดังกล่าวมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) เป็นต้นมา

พงษ์วุฒิ สิทธิพล (2547, หน้า 23-26) ได้แบ่งปัญหาสังแวดล้อม ได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ (Resource Depletion) เกิดขึ้นกับทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป หรือทรัพยากรที่ไม่สามารถเกิดใหม่ได้ (Non-Renewable Resources) เช่น น้ำมัน แร่ธาตุ แก๊สธรรมชาติ หรือทรัพยากรที่เกิดใหม่ได้ (Renewable Resources) แต่เกิดไม่ทันต่อการบริโภค เช่น ป่าไม้ ปลา กุ้ง ฯลฯ

2. ปัญหามลพิษ (Pollution) เกิดขึ้นจากการมีสิ่งแปลกปลอมเจือปนอยู่ในสิ่งแวดล้อมจนถึงระดับที่อาจก่ออันตรายต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์ เป็นอันตรายต่อทรัพยากรที่มีชีวิต ระบบนิเวศน์ ปัญหามลพิษที่เกิดขึ้น ได้แก่ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศและเสียง ปัญหาสารพิษ ปัญหามลฝอยและสิ่งปฏิกูล เป็นต้น

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2539, หน้า 2) ได้กล่าวถึงสาเหตุของปัญหาสังแวดล้อมที่เกิดขึ้นเนื่องจากสาเหตุใหญ่ ดังต่อไปนี้ คือ

1. การเพิ่มของประชากร (Population Growth) ปัจจุบันการเพิ่มของประชากรโดยเฉลี่ยทั่วโลก มีแนวโน้มสูงขึ้นมากแม้ว่าจะมีการรณรงค์การวางแผนครอบครัวก็ตาม ดังนั้นเมื่อมีคนมากขึ้น ความต้องการการบริโภคทรัพยากรจึงมากขึ้นตามไปด้วย เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย พลังงาน เป็นต้น

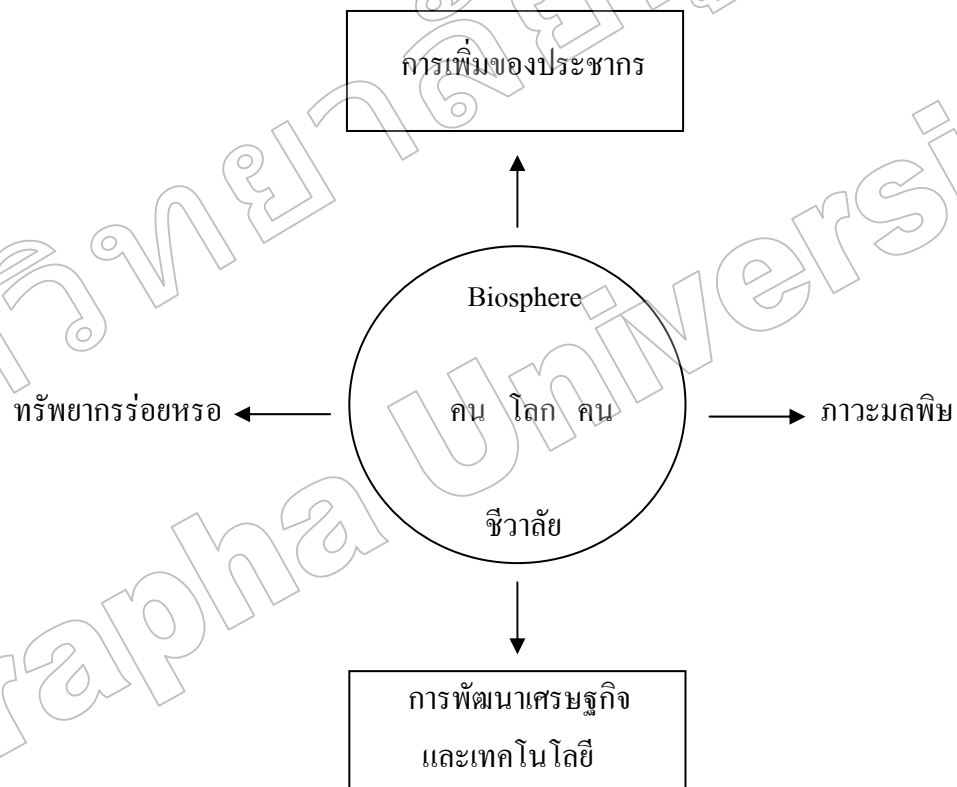
2. การขยายตัวทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี (Economic Growth and Technological Progress)

ด้วยเหตุที่ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจนั้นทำให้มาตรฐานในการดำรงชีวิตสูงตามไปด้วย กล่าวคือ มีการบริโภคทรัพยากรจนเกินความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชีวิต มีความจำเป็นต้องใช้

พลังงานมากขึ้น ในขณะที่ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีก็ช่วยเสริมให้มีวิธีการนำทรัพยากรมาใช้ได้ง่ายขึ้นและมากขึ้น การกระทำดังกล่าวจึงก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมได้ง่ายและมากขึ้นตามไปด้วย

จากสาเหตุของปัญหาที่กล่าวมานี้ นำมาซึ่งผลสืบเนื่องอันเกิดจากปัญหาสีสิ่งแวดล้อมในหลายประการ คือ

1. ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอ เนื่องจากการใช้ทรัพยากรกันอย่างไม่ประหยัด
2. ภาวะมลพิษ (Pollution) เช่น มลพิษในน้ำ ในอากาศ ในอาหาร สารเคมี เป็นต้น อันเป็นผลมาจากการเร่งรัดทางด้านอุตสาหกรรมนั่นเอง

ภาพที่ 1 สาเหตุและผลอันเนื่องมาจากปัญหาสีสิ่งแวดล้อม (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2539)

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2547, หน้า 39 – 41) ได้กล่าวถึงปัญหาสภาพแวดล้อมของเมือง ดังนี้

“เมือง” หมายถึงสภาพอาณาบริเวณที่เป็นแหล่งชุมชนหนาแน่น มีอาคารบ้านเรือนรวมอยู่ติดกันอย่างต่อเนื่องเป็นบริเวณกว้าง โดยมีเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนด คือ จำนวนประชากรและความหนาแน่นของประชากร สำหรับประเทศไทยจำนวนประชากรมากกว่า 2,000 คน ความหนาแน่นของประชากรตั้งแต่ 1,500 ต่อตารางกิโลเมตรขึ้นไป

เมืองเปรียบเสมือนสิ่งมีชีวิตที่ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง มีการขยายตัวและมีการเจริญเติบโต ซึ่งจะเกิดขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรที่มีการเพิ่มขึ้นตลอดเวลา จาก การเพิ่มขึ้นของประชากรในเขตเมืองอย่างรวดเร็ว ประกอบกับการขาดการจัดการป้องกันแก้ไข ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เมืองประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ได้แก่ มลพิษทางอากาศ น้ำเสีย ขยะมูลฝอย การจราจร ชุมชนแออัด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ปัญหาสิ่งแวดล้อม สาเหตุ และพื้นที่ที่มีปัญหาในอันดับความสำคัญสูง (กรมส่งเสริม คุณภาพสิ่งแวดล้อม (2547, หน้า 40 – 41)

ปัญหาสิ่งแวดล้อม	สาเหตุสำคัญ และแหล่งที่มา
คุณภาพอากาศ	- ยานพาหนะ
- ฝุ่นละออง	- อุตสาหกรรม
- ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์	- การก่อสร้าง
คุณภาพน้ำ	- การทิ้งน้ำเสียจากครัวเรือนโดยไม่บำบัด
- ระดับบีโอดี	- การทิ้งน้ำเสียจากการพาณิชย์และอุตสาหกรรมโดยไม่ได้อำบน้ำัด
- สารพิษ	
แหล่งน้ำ	- การรั่วไหล และขาดการจัดการแหล่งน้ำอย่างผสมผสาน
- ขาดแคลน	- การเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ของความต้องการใช้น้ำในเมือง
- สูญเสียไปมากเกินไป (แผ่นดินทรุด, น้ำเค็ม)	- กิจกรรมที่ใช้น้ำซึ่งตั้งอยู่ในภาคที่แห้งแล้ง
ขยะมูลฝอย และของเสียอันตราย	- การเพิ่มขึ้นของขยะมูลฝอยจากครัวเรือนและการพาณิชย์
- การสะสมของขยะมูลฝอยที่ไม่ได้จัดเก็บ	- มียานพาหนะสำหรับเก็บขยะมูลฝอยน้อยเกินไป
- การทิ้งขยะไม่เป็นที่	- ความสามารถในการกำจัดขยะมูลฝอย และของเสียอันตรายมี
- ของเสียเป็นพิษถูกทิ้งออกมาโดยไม่ได้รับการบำบัด	- ไม่เพียงพอ
	- วิธีการกำจัดขยะไม่เหมาะสม
	- ไม่มีการแยกขยะที่ แหล่งกำเนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งของเสียอันตราย
	- การประทุ้งไม่ให้สร้างโรงงานกำจัดขยะในท้องถิ่นของตน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ปัญหาสิ่งแวดล้อม	สาเหตุสำคัญ และแหล่งที่มา
มลพิษในดิน - การปนเปื้อนในดิน - การปนเปื้อนในอาหาร - การปนเปื้อนในแหล่งน้ำผิวดิน	- โรงงานปัจจุบันและโรงงานเก่า - ที่ทิ้งขยะแบบกองไว้บนดินมานานแล้ว - ปิ๊มน้ำมัน อุโมงค์มรด รัน ถ่ายรูป ร้านซักแห้ง
จราจร - ติดขัด หนาแน่น - เสี่ยง	- การเพิ่มขึ้นของการเป็นเจ้าของยานพาหนะ - การขยายตัวของเมืองไปตามแนวริมถนน - การกระจายตัวของแหล่งงานและที่อยู่อาศัย - โครงข่ายถนนที่ไม่สมบูรณ์ ทางเลือกในการขนส่งมีไม่เพียงพอ
ชุมชนแออัด - จำนวนที่เพิ่มขึ้น ที่ตั้งไม่ถูก - สุขลักษณะ - ขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐาน	- ราคาที่ดินสูงขึ้นเร็วกว่ารายได้ประชากรต่อหัว - การไม่มีสิทธิที่มั่นคงในที่ดิน - ที่อยู่อาศัยที่จัดไม่เหมาะสม ใกล้จากแหล่งงาน ออกแบบไม่เหมาะสม - ขาดการเข้าถึงสินเชื่อ - การเตรียมที่ดินที่จัดบริการไว้ด้วยสำหรับสร้างที่อยู่อาศัยให้ผู้มีรายได้ต่ำมีไม่พอ
การใช้ที่ดิน - การใช้อย่างไม่ยั่งยืนทางนิเวศวิทยา - การใช้ที่ดินปะปนเข้ากันไม่ได้ - ขาดโครงการพื้นฐานทางด้านสิ่งแวดล้อม - การสูญเสียพื้นที่สีเขียว สิ่งอำนวยความสะดวก และเอกลักษณ์	- ไม่มีการชี้แนะ และการบังคับในการดำเนินการพัฒนาที่ดิน (ฝ่าฝืนผังเมืองรวม ขาดแคลนผังเฉพาะ การพัฒนาที่ล้นไปจากเมือง) - การพัฒนาที่ดินไม่ประสานกัน (หน่วยงานรัฐบาลมีแผนที่ขัดแย้งกัน) - วิธีการประเมินราคาที่ดินไม่มีประสิทธิภาพ (ไม่มีการเรียกเก็บ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ปัญหาสิ่งแวดล้อม	สาเหตุสำคัญ และแหล่งที่มา
	ภาษีจากมูลค่าที่เพิ่มขึ้นของที่ดินอันเนื่องมาจากการพัฒนา) - ไม่สามารถที่จะได้มาซึ่งพื้นที่สองข้างถนน (เพื่อใช้ในการขยายถนน) - ให้คำจำกัดความของการอนุรักษ์ที่แคบ

นอกจากนี้ หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 50 – 51) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเป็นพิษว่ามีสาเหตุจาก

1. เกิดจากการเพิ่มจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันมาก ๆ ปัญหาเรื่องของเสีย เช่น ขยะมูลฝอย น้ำเสีย
2. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ การประดิษฐ์เครื่องผ่อนแรง เช่น รถยนต์ ทำให้ใช้น้ำมันเชื้อเพลิง จึงเกิดมลพิษภัยพิบัติและอากาศเป็นพิษ
3. ผลการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีและการอุตสาหกรรม
4. การขยายตัวเมืองที่ขาดการวางแผนที่ดี จึงส่งผลทำให้เสื่อมโทรมด้านกายภาพ
5. การใช้ยาปราบศัตรูพืช ทำให้เกิดการทำลายวัชกรอาหารในธรรมชาติ ทำให้สารพิษตกค้างอยู่ในน้ำ ในดิน และวกกลับสู่ตัวมนุษย์

จะเห็นได้ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยเกิดจากความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมซึ่งกำลังเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทุกแห่งบนโลกนี้ และความรุนแรงของปัญหาก็จะแตกต่างกันไปตามระดับการพัฒนา ความหนาแน่นของชุมชน และอุตสาหกรรม ทำให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัยของมนุษย์ ชีวิตสัตว์ และพืช ซึ่งจะส่งผลถึงการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ตลอดจนการมีชีวิตอยู่รอดของมนุษย์ในระยะยาว

แหล่งที่ก่อให้เกิดมลพิษของสิ่งแวดล้อม

จากกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ในปัจจุบัน มีแหล่งก่อให้เกิดสารมลพิษออกมาปนเปื้อนสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. การเผาไหม้ของเชื้อเพลิงทั้งจากบ้านเรือน การอุตสาหกรรม การผลิตไฟฟ้า และการคมนาคมขนส่งที่ปนเปื้อนเกิดจากการเผาไหม้ของเชื้อเพลิงทุกชนิด ทั้งน้ำมัน ได้แก่ ไอระเหยของไฮโดรคาร์บอน ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์

2. บ้านพักอาศัยและสถานบริการต่าง ๆ สิ่งปนเปื้อนเป็นสารอินทรีย์ สารละลายของผงซักฟอก พลาสติก เศษกระดาษ น้ำทิ้ง และขยะมูลฝอย

3. การเกษตรกรรม มีสิ่งปนเปื้อนประเภทยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช ยาปราบวัชพืช และปุ๋ยเคมี

4. การอุตสาหกรรม สิ่งที่ปนเปื้อนออกมาขึ้นอยู่กับชนิดของอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมเกี่ยวกับอาหารและเครื่องดื่มจะมีการอินทรีย์ปริมาณสูงมาก เรื่องของมลพิษของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ยกตัวอย่างเช่น มลพิษทางดิน มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียง ขยะมูลฝอย

จากปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่ามีผลกระทบมาจากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ทั้งสิ้น ซึ่งปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมในตำบลกุฎโง้งที่เกิดขึ้นก็มีผลมาจากการกระทำของคนในชุมชนทำให้คุณภาพชีวิตของคนชุมชนไม่ดี ซึ่งก็ทำให้ประชาชนเริ่มเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ได้สิ่งแวดล้อมที่ดีกลับคืนมา

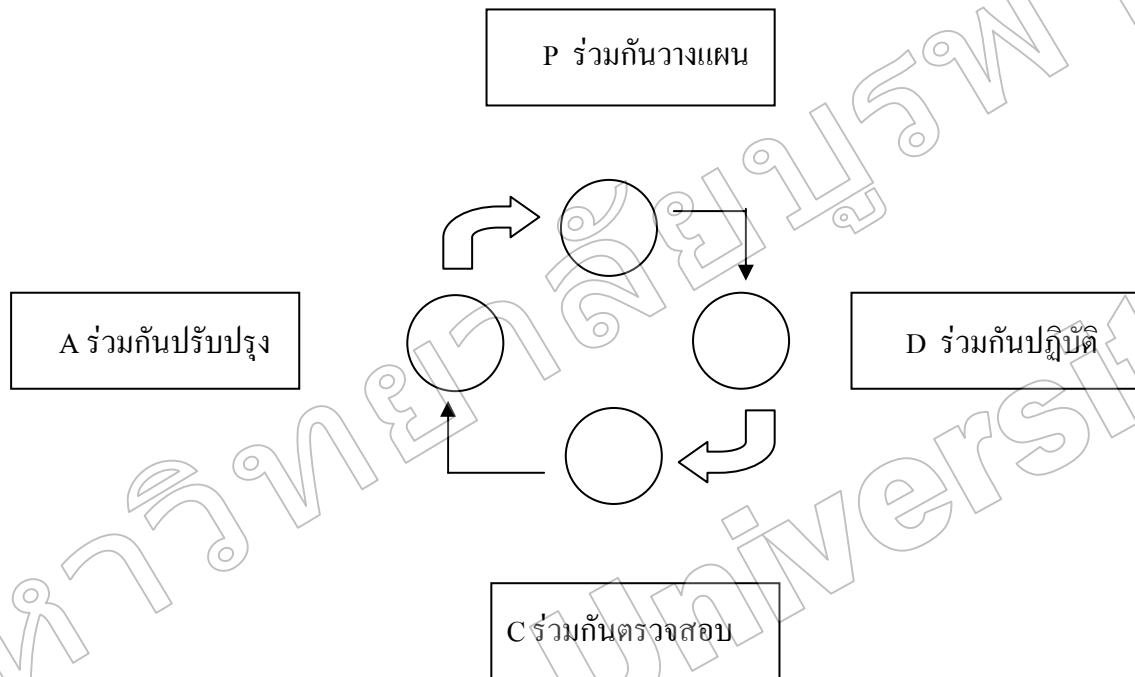
ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในประเทศไทย มากำหนดเป็นคำถามในรูปแบบสอบถามด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมตำบลกุฎโง้ง

กระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อม

แนวคิดตามหลักการบริหาร

ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในเพื่อที่จะให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นต้องใช้กระบวนการบริหารที่ดีเพื่อให้ประสบความสำเร็จ โดยผู้ที่มีส่วนร่วมทุกคนร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน ต้องช่วยกันคิดและช่วยกันวางแผน (Plan)ว่าจะต้องทำอะไร แล้วช่วยกันทำ (Do) ช่วยตรวจสอบ (Check) และพัฒนาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง (Action) เพื่อให้การทำงานได้ผลและมีคุณภาพดี บรรลุเป้าหมายที่กำหนด โดยการทำงานร่วมกันเป็นทีมของบุคลากรภายในหน่วยงาน การที่บุคลากรทุกฝ่ายในหน่วยงานร่วมกันวางแผนกำหนดเป้าหมายและวิธีการลงมือทำตามแผนในทุกขั้นตอน มีการบันทึกข้อมูลเพื่อร่วมกันตรวจสอบผลงาน หาจุดเด่นและจุดด้อยที่ต้องปรับปรุงแล้วจึงร่วมกันปรับปรุงแผนงานนั้น ๆ โดยมุ่งหวังให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการองค์กรที่เน้นคุณภาพ

ถ้าพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารที่เป็นระบบวงจร (PDCA) ซึ่งประกอบด้วยการทำงานร่วมกันวางแผน (P) ร่วมกันปฏิบัติตามแผน (D) ร่วมกันตรวจสอบ (C) และร่วมกันปรับปรุง (A) จะเห็นว่ามีผลสอดคล้องกันดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การบริหารงานแบบวงจรเดมมิง (PDCA)

ช่วงโชติ พันธุเวช (2547, หน้า 301 – 305) ได้อธิบายไว้ว่า ต้นทศวรรษที่ 1960 วงจรปรับปรุงคุณภาพเดมมิงหรือ Deming Cycle ได้ใช้กันอย่างแพร่หลายในประเทศญี่ปุ่นในด้านการควบคุมคุณภาพ และเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยเอื้อต่อการจัดการคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการปฏิบัติงานปรับปรุงคุณภาพที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและไม่มีที่สิ้นสุด ศาสตราจารย์ ดร. เดมมิง ได้เสนอหลักการปรับปรุงวงจรคุณภาพ หรือ PDCA ไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. การวางแผนและการออกแบบ (Plan)
2. การดำเนินการ (Do)
3. การตรวจสอบผล (Check)
4. การแก้ไขและสร้างมาตรฐาน (Acts)

กระบวนการปฏิบัติงานวางแผนและออกแบบ ปฏิบัติการ ตรวจสอบผลและสร้างมาตรฐานของ ดร.เดมมิง ดังกล่าว มีสาระสำคัญโดยสังเขป ดังนี้

1. การวางแผนการออกแบบ

การวางแผนเริ่มจากการศึกษาหรือทำวิจัย เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับลูกค้า และความต้องการของลูกค้า นำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนและการตัดสินใจใน การดำเนินการตามภารกิจขององค์กร การค้นหาปัญหาและสาเหตุ เหตุผลในการเลือกปัญหา ศึกษาว่าอะไรคือปัจจัยที่สำคัญที่สุด วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งจะต้องทำงานเป็นทีม มีสาระสำคัญที่ควรคำนึงถึงอยู่ 8 ประการ ได้แก่

1.1 กำหนดวัตถุประสงค์และสิ่งที่คาดหวังที่จะได้รับ

1.2 กำหนดขอบเขตของโครงการหรืองาน

1.3 กำหนดสิ่งที่จะต้องทำอะไร ตรวจสอบ และสร้างมาตรฐานในโครงการ

1.4 จะทำอะไรได้บ้าง ก่อนที่จะตรวจสอบผลลัพธ์ จะตรวจสอบอะไรบ้างก่อนจะลงมือดำเนินการ และจะต้องดำเนินการเพียงใดก่อนจะมีการวางแผนงานครั้งต่อไป

1.5 หาข้อจำกัดมีอะไรบ้าง และแต่ละขั้นตอนต้องใช้เวลาเท่าไร

1.6 ใครบ้างที่ต้องมีส่วนร่วม เกี่ยวข้อง และรับผิดชอบ

1.7 กำหนดแผนยุทธศาสตร์ กิจกรรม เกี่ยวกับเวลา งบประมาณ บุคลากร และการมอบหมายงานในการดำเนินโครงการ

1.8 อะไรที่จะต้องประเมิน จะประเมินอย่างไร และประเมินเมื่อไร

ขั้นการวางแผนและการออกแบบในวงจรคุณภาพเดมมิง เป็นขั้นตอนที่ต้องระบุหรือกำหนดปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาแล้ว โดยใช้วิธีการทางสถิติช่วยในการควบคุมกระบวนการปฏิบัติงานของคุณภาพ หรือ SPC และใช้ร่วมกับวิธีการระดมสมอง เช่น ใช้เทคนิควิธี 5 W 2 H (What, When, Where, Why, Who, How, How Much) ดังตัวอย่างการใช้ตาราง 5 W 2 H ดังต่อไปนี้

แนวคิดการใช้ 5 W 2 H ตารางข้างล่าง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกใช้เป็นแนวทางในการเสนอความคิดเห็น โดยทั่วไปจะเป็นการตั้งคำถามที่หลากหลาย โดยใช้คำถาม “อะไร ? / What” “ทำไม / Why ?” “ที่ไหน / Where ?” “เมื่อไร / When ?” “ใคร / Who ?” “อย่างไร / How ?” และ “เท่าไร / How Much ?” ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตัวอย่างการใช้วิธีการ 5 W 2 H ในการระดมสมองวิเคราะห์งาน

ชนิด	5 W 2 H	ข้อความ	การประเมิน
1. เรื่อง	อะไร		
2. วัตถุประสงค์		-	-
3. สถานที่	ทำไม		
	ที่ไหน		
4. ลำดับขั้นตอน	เมื่อไร	- จะทำอะไร	- เปลี่ยนขั้นตอน
		- หัวข้องานนี้ตัดทิ้งหรือไม่	
5. ผู้ปฏิบัติรับผิดชอบ	ใคร	- ทำไมงานนี้จึงมีความสำคัญ	- ทำให้งานง่ายลง
		- ตั้งวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน	
6. วิธีการ	อย่างไร	- จะทำที่ไหน	- เลือกวิธีการ
		- งานต้องทำที่นั่นหรือไม่	ปรับปรุง
7. การลงทุน	เท่าไร	- เวลาที่เหมาะสมที่จะกระทำ	
		- งานนั้นต้องทำให้แล้วเสร็จ	
		เมื่อไร	

2. การดำเนินการ

หลังจากที่ได้ทำความเข้าใจในแผนงานที่กำหนดขึ้นแล้ว ต้องดำเนินงานด้วยการลงมือปฏิบัติงานหรือทำการผลิต โดยอาจจะดำเนินการตามขั้นตอนและในเรื่องต่อไปนี้

2.1 ให้การศึกษาและฝึกอบรมให้บุคลากรทุกคนหรือทีมงาน ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

2.2 จัดให้มีการประชุมชี้แจงเพื่อให้ทุกคนได้รับรู้ เกิดการประสานงานและให้

ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน

2.3 เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังมีข้อบกพร่อง

2.4 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้ข้อเท็จจริงเชิงสถิติ

2.5 ลงมือปฏิบัติตามหลักการแก้ไข สื่อสารข้อมูลกับทุกคนที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบ

การดำเนินการตามแผนจะต้องคำนึงถึงปัจจัยที่ใช้ในการดำเนินงาน หรือเรียกว่า 4 ME ดังต่อไปนี้

M หมายถึง Machine ได้แก่ เครื่องจักรและเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

M หมายถึง Material ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ หรือวัตถุดิบที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

M หมายถึง Method เป็นวิธีการที่จะใช้ในการดำเนินงานและที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

E หมายถึง Environment คือ สภาพแวดล้อมในการทำงานและการปฏิบัติงาน

3. การตรวจสอบผล

หลังจากการดำเนินงานหรือผ่านการปฏิบัติแล้ว จะเป็นการตรวจสอบสินค้าหรือผลผลิตที่ออกมาว่าเป็นไปตามแผนที่กำหนดหรือไม่ ให้ตรวจสอบทั้งในระหว่างการดำเนินการจนกระทั่งสิ้นสุดการปฏิบัติ ให้สังเกตการณ์ดำเนินการว่าเป็นไปตามแผนหรือไม่ ผลจากการตรวจสอบนำไปสู่การปรับและแก้ไขต่อไป การปรับปรุงคุณภาพอาจจะดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

3.1 เป็นไปตามที่ตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์หรือไม่

3.2 ปรับแก้ผลกระทบและตรวจสอบผลกระทบข้างเคียงและผลย้อนกลับว่าเป็นอย่างไร

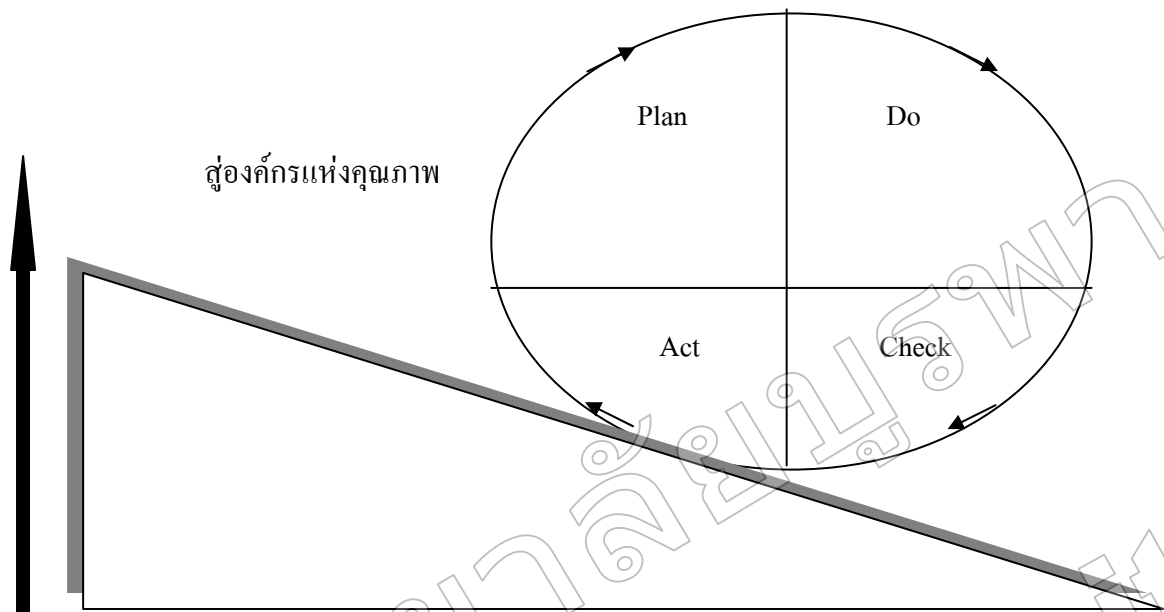
3.3 อภิปราย ดีความผลที่ได้รับและหาผลสรุปสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้หรือไม่

3.4 ข้อสรุปนั้นเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการปฏิบัติงานทำงานหรือไม่

3.5 ถ้าข้อสรุปมีผลกระทบต่อกระบวนการปฏิบัติงานเปลี่ยนแปลง และทำให้ผลที่ได้รับปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่

3.6 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติในขั้นตอนการตรวจสอบและมีผลต่อเนื่องในขั้นปฏิบัติหรือไม่ต่อปฏิสัมพันธ์ 4 ขั้นตอน ดังภาพที่ 3

3.7 การตรวจสอบผลลัพธ์ และเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่แท้จริงกับเป้าหมายว่าเป็นอย่างไร

ภาพที่ 3 ผังวงจรคุณภาพเดมมิ่ง

4. การแก้ไขและสร้างมาตรฐาน

การนำไปใช้งานและปฏิบัติ เป็นการนำผลจากการใช้ข้อมูลทางสถิติไปปฏิบัติตามแผนที่กำหนดและออกแบบไว้ ทั้งนี้ให้ข้อสังเกตในประเด็นดังต่อไปนี้

4.1 ควรดำเนินการตามกระบวนการปฏิบัติงานนี้ต่อไปหรือไม่

4.2 ต้องเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มหรือไม่

4.3 ต้องการข้อเสนอแนะเพิ่มหรือไม่

4.4 ถ้าขึ้นดำเนินการทดลองทำ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดี เป็นมาตรฐานในการดำเนินการและใช้งานได้หรือไม่

4.5 นำไปใช้ปรับปรุงหรือเลิกใช้

4.6 เราจะเปลี่ยนแปลงกระบวนการปฏิบัติงานนี้ได้อย่างไร

4.7 ให้ดำเนินการตามวงจร PDCA ต่อไป สถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่ต่างกันไปจากเดิม ตลอดจนป้องกันปัญหาจะเกิดขึ้นภายหลัง โดยการกำหนดและตั้งมาตรฐานการทำงาน การตรวจสอบและการติดตามเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

จากแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยเห็นว่าการบริหารงานแบบวงจรเดมมิ่ง (PDCA) ได้แก่ การวางแผนและการออกแบบ (Plan) การดำเนินการ (Do) การตรวจสอบผล (Check) การแก้ไขและสร้างมาตรฐาน (Acts) เป็นการควบคุมคุณภาพ

และเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยเอื้อต่อการจัดการคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการปฏิบัติงานปรับปรุงคุณภาพที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและไม่มีที่สิ้นสุด และเป็นการบริหารงานที่เหมาะสมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของตำบลกฎโจ้ง อำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี จึงได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยประยุกต์เป็นคำถามในการแสดงความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของตำบลกฎโจ้ง

การพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน

สมพร เทพสิทธิ์า (2537, หน้า 46 – 47) ได้อธิบายว่า การพัฒนาแบบยั่งยืน ประกอบด้วยแนวคิด 3 ประการ คือ

1. แนวคิดประการแรก การพัฒนาแบบยั่งยืน คำนึงถึง แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ซึ่งเป็นความต้องการที่มีมาตรฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และความต้องการที่มีมาตรฐานความเป็นอยู่ดีกว่าเดิม ความต้องการทั้งสองประการนี้ ล้วนต้องอาศัยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. แนวคิดประการที่สอง เกี่ยวกับขีดจำกัดของสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมจะทำหน้าที่อย่างน้อย 2 ประการ คือ

2.1 เป็นผู้ใช้ทรัพยากรและกระบวนการพัฒนา

2.2 เป็นผู้รองรับของเสียจากกระบวนการพัฒนา ระบบสภาพแวดล้อมมีขีดจำกัดในการใช้ทรัพยากรและมีขีดจำกัดในการรองรับของเสีย

3. แนวคิดประการที่สาม เกี่ยวกับความยุติธรรมในสังคม เพราะการพัฒนาโดยทั่วไปเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนให้สภาพเศรษฐกิจและสังคมดีขึ้น มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น แนวทางการพัฒนาแบบยั่งยืนมีหลักการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในปริมาณเท่าที่ฟื้นฟูเกิดใหม่ได้ ความยั่งยืนไม่อาจมั่นคงได้หากปราศจากนโยบายการพัฒนาที่คำนึงถึงปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม เข้ามาพิจารณาอย่างเหมาะสม การพัฒนาแบบยั่งยืนจึงคำนึงถึงหลักความยุติธรรมระหว่างชนรุ่นปัจจุบันกับชนรุ่นต่อ ๆ ไป (Intergenerational Equity)

ลักษณะ ตัวชี้วัด แนวทางในการดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน การพัฒนาจะยั่งยืนได้ต้องมีลักษณะ ดังนี้ (จุลพิพร, 2536 , หน้า 25)

1. บุคคลต้องมีความสามารถพึ่งตนเอง มีปัญญา สมานธิ

2. สังคมต้องมีความเสมอภาคในทุก ๆ ด้าน เช่น สุขภาพ เศรษฐกิจ การเมือง และมี

การกระจายอำนาจไปสู่ชุมชน (Participation Democracy) เกิดสถาบันทางสังคม

3. สิ่งแวดล้อมต้องไม่มีการทำลาย

การที่จะเข้าถึงการพัฒนาแบบยั่งยืนได้นั้น จำเป็นต้องมีการกำหนดเครื่องชี้วัดที่เป็น
รูปธรรม ซึ่งองค์การส่งเสริมการพัฒนาสิ่งแวดล้อมขององค์การสหประชาชาติ (UNEP) ได้
กำหนดตัวชี้วัดที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. ตัวชี้วัดด้านคุณภาพชีวิต แบ่งเป็นกรณีการพัฒนาของมนุษย์ ประกอบด้วยตัวชี้วัด
ด้านความยืนยาวของชีวิต ด้านการรับรู้หรือความสำเร็จทางการศึกษา และด้านรายได้ โดยวัด
จากผลิตภัณฑ์รายได้ของประชาชาติที่แท้จริง และยังมีกรณีด้านเสรีภาพของมนุษย์ซึ่งจะมี
ตัวชี้วัดอีกชุดหนึ่ง

2. ตัวชี้วัดด้านความยั่งยืนของระบบนิเวศ ประกอบด้วยเรื่องใหญ่ 3 เรื่อง คือ

2.1 ด้านการอนุรักษ์ระบบสนับสนุนชีวิต จะประกอบด้วยตัวชี้วัดที่สามารถวัด
ปริมาณได้ในเรื่องของความกักน้ำในการป้องกันมลพิษ ความกักน้ำในการฟื้นฟูและบำรุงรักษา
คุณภาพของระบบนิเวศ ความกักน้ำในการพัฒนาระบบที่รัดกุมของพื้นที่คุ้มครองและความ
กักน้ำในการฟื้นฟูและบำรุงรักษาแหล่งพันธุ์พืชทั้งหมดที่มีอยู่

2.2 ด้านการประกันการใช้ทรัพยากร ประกอบด้วยตัวชี้วัดในเรื่องความสำคัญของ
ภาครายได้ และการจ้างงาน เพื่อเป็นพื้นฐานในการคำนวณมูลค่าของการเปลี่ยนแปลงของ
สถานภาพของแหล่งทรัพยากรที่นำมาใช้เพื่อสร้างรายได้ และสถานภาพของโครงสร้างพื้นฐาน
ระบบนิเวศ ตัวชี้วัดด้านความเท่าเทียม และความขัดแย้งระหว่างความยั่งยืนของภาครายได้กับภาค
อื่น ๆ และตัวชี้วัดด้านอิทธิพลของสำคัญด้านเศรษฐกิจสังคมต่อความยั่งยืนของภาครายได้

ด้านการอนุรักษ์ ให้ทรัพยากรอยู่ในขีดความสามารถที่ระบบนิเวศจะรองรับได้ ตัวชี้วัด
ประสิทธิผลของการปฏิบัติการเพื่อลดการบริโภค และการรักษาอัตราการเพิ่มประชากรไว้เท่าเดิม
ตัวชี้วัดรูปธรรมเหล่านี้ต้องมีการกำหนดเกณฑ์ที่เป็นตัวเลขหรือตัวเงินที่วัดเป็นสถิติได้
ซึ่งแต่ละประเทศหรือแต่ละท้องถิ่นต้องร่วมกันกำหนดขึ้นมา โดยประสานให้สอดคล้องกับระบบ
สากล

แนวทางในการดำเนินการ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ประเวศ วะสี (2538, หน้า
38) ได้เสนอแนวทางในการดำเนินการไว้ดังนี้

1. การปรับทัศนคติการศึกษา การเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม
2. ลดวัฒนธรรมทางเลือก เช่น บริโภคนิยม
3. ทิศทางในการพัฒนาประเทศ พัฒนาให้เกิดความสมดุล ทุกคนมีส่วนร่วมในการ
พัฒนา
4. กลไกทางการเมืองที่จะช่วยวางแผนเพื่อที่จะให้สิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยหลักในการ
ตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

5. การกระจายอำนาจสู่ชุมชน

6. กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต้องมีความรุนแรง

7. ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม

8. การปรับระบบการศึกษาใหม่ให้สอดคล้องกับการพัฒนาแบบยั่งยืน

9. นวัตกรรมทางสังคม (Social Innovation)

10. การประชาสัมพันธ์เพื่อสังคม (Social Advertisement)

เนย์ (Nay, 1993 อ้างถึงใน สุริย์ พลูหอม, 2537, หน้า 35 – 37) กล่าวถึงองค์ประกอบ
การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน จะนำไปสู่ความยั่งยืนจะต้องประกอบด้วย

1. Technology เทคโนโลยีจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมจะมี
กระบวนการดังนี้

1.1 Recycling คือ การหมุนเวียนทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ เช่น การนำรถเก่าที่ใช้ใน
การใด ๆ ไม่ได้แล้วกลับคืนเพื่อนำไปหลอมเพื่อประโยชน์อื่น ๆ อีก

1.2 Reuse คือ การใช้ทรัพยากรซ้ำให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและนานที่สุด

1.3 Low of Non Waste หมายถึง การทำให้มีของเสียน้อยที่สุดหรือ ไม่มีเลย เพื่อ
ไม่ให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม

1.4 Environmentally Safe and Sound หมายถึง ความปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม

1.5 Cleaner หมายถึง การทำความสะอาด หรือเครื่องมือที่ใช้ทำความสะอาด เพื่อให้
สิ่งแวดล้อมปลอดภัยจากมลพิษ

2. Methodology กลวิธีหรือวิธีการที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วยกลวิธี
ดังนี้

2.1 Environment Impact Assessment คือ การประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็น
การใช้ทฤษฎีหลักวิชาการ ทำนายว่าโครงการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ จะทำให้เกิดผลดี ผลเสียต่อ
สิ่งแวดล้อม เพื่อหาทางป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้น และขณะเดียวกันจะได้หาทางปรับปรุงส่วนที่เป็น
ผลดีให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.2 Cost – Benefit Analysis คือ การวิเคราะห์คุณค่าประโยชน์ของสิ่งแวดล้อม

2.3 Environment Auditing คือ การตรวจสอบสิ่งแวดล้อม เช่น การตรวจสอบปริมาณ
ไม้ยืนต้นของป่า ซึ่งสามารถทราบได้โดยการสำรวจป่าไม้เป็นระยะหรือใช้เทคโนโลยีทาง
วิทยาศาสตร์ชีวภาพ

2.4 Risk Assessment and Management คือ การประเมินอันตรายจากสิ่งแวดล้อมที่จะ
เกิดขึ้น และการจัดการที่จะลดอันตรายหรือทำให้ไม่เกิดอันตรายจากสิ่งแวดล้อม

2.5 Environment Accounting คือ วิธีการที่จะกระตุ้นให้เกิดความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

2.6 Information / Data Systems คือ วิธีการจัดทำสารสนเทศและระบบข้อมูลทางสิ่งแวดล้อม

2.7 Sustainability Indicators คือ ดัชนีที่บ่งชี้ความยั่งยืน

2.8 Economic Instruments คือ การใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์

3. Process กระบวนการที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนมีดังนี้ คือ

3.1 Working Group คือ การทำงานเป็นกลุ่ม

3.2 Workshops คือ การได้ลงมือปฏิบัติงาน

3.3 Round Table คือ การประชุมโต๊ะกลม

3.4 Pilot Projects คือ การจัดทำโครงการตัวอย่าง

3.5 Networks คือ การจัดเครือข่าย

4. Institution คือ สถาบันที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาแบบยั่งยืน ได้แก่

4.1 สถาบันทางกฎหมาย

4.2 สถาบันทางวิชาการ

4.3 สถาบันทางสังคม

4.4 สถาบันทางวัฒนธรรม

4.5 สถาบันเศรษฐศาสตร์

4.6 สถาบันทางการศึกษา

4.7 สถาบันทางการเมือง

จากแนวคิดการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน สรุปได้ว่ามีแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ แนวคิดประการแรกการพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นแนวคิดเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ซึ่งเป็นความต้องการที่จะมีมาตรฐานในการดำรงชีวิต แนวคิดประการที่สองเกี่ยวกับขีดจำกัดของสิ่งแวดล้อม และแนวคิดประการที่สามเกี่ยวกับความยุติธรรมในสังคม รวมถึงตัวชี้วัด ได้แก่ ตัวชี้วัดด้านคุณภาพชีวิต และตัวชี้วัดด้านความยั่งยืนของระบบนิเวศมาเป็นแนวทางในการดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนไปใส่ในบทที่ 5 การอภิปรายผล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในตำบลกุฎิไ้งที่ยั่งยืนในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์และแนวทางการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10

จุดมุ่งหมายหลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 คือสังคมที่อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน โดยมีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการปฏิบัติที่สำคัญ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกันของทุกภาคส่วน รวมทั้งยึดหลัก “ความพอประมาณ” ในการพัฒนาที่ไม่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินขีดความสามารถในการฟื้นตัวของทรัพยากรธรรมชาติและบำบัดมลพิษของระบบนิเวศให้คงไว้ซึ่ง “ความสมดุล” เพื่อสร้างหลักประกันว่าทรัพยากรธรรมชาตินั้นจะยังคงอยู่และคงความอุดมสมบูรณ์ สามารถเป็นฐานการดำรงชีวิตของคนในสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันและเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, หน้า 104-114)

1. เพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพและยกระดับการสร้างความคุ้มค่า และคุณภาพชีวิตของประชาชน
2. เพื่อเสริมสร้างทุนเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานการพัฒนาประเทศที่มั่นคง สมดุลและยั่งยืน
3. เพื่อปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพในระยะยาว

4. เพื่อให้เกิดการกระจายอำนาจและการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ รวมทั้งรักษาผลประโยชน์ของประเทศจากข้อตกลงในพันธกิจกรณีระหว่างประเทศ

หลักการสำคัญที่ใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ ประการแรก คือต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและควบคุมดูแลคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังโดยต่อเนื่อง ประการที่สองจะต้องระมัดระวังการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การดำรงชีวิตของคนในชุมชน การสร้างกิจกรรมและการผลิตทางเศรษฐกิจให้เป็นไปอย่างรู้คุณค่าโดยการมีส่วนร่วมของผู้ได้รับผลประโยชน์และผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้ทรัพยากร ประการที่สาม คือการนำจุดแข็งและโอกาสของประเทศ คือ ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพมาสร้างกระบวนการพัฒนาประเทศอย่างสมดุลด้วยการวางรากฐานการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ผสมผสานระหว่างทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และประการสุดท้าย คือ การบริหารจัดการความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และการได้รับผลกระทบจากมลพิษโดยสันติ โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

1. การรักษาสถานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศ มีดังนี้
 - 1.1 พัฒนาระบบฐานข้อมูลและสร้างองค์ความรู้
 - 1.2 ส่งเสริมสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร
 - 1.3 พัฒนาระบบการจัดการร่วมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ
2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน มีแนวทาง ดังนี้
 - 2.1 การปรับเปลี่ยนแผนการผลิตและพฤติกรรมผู้บริโภคเพื่อลดผลกระทบต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - 2.2 การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อลดมลพิษและควบคุมกิจกรรมที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต
3. การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น
จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาวัตถุประสงค์และแนวทางการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 จะเห็นได้ว่ามีแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้ 1. การรักษาสถานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศ 2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 3. การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อลดมลพิษและควบคุมกิจกรรมที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต จึงนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในเรื่องของกระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมใน 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติ ด้านการตรวจสอบ และด้านการปรับปรุง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศักดิ์สิทธิ์ แยมศรี (2543, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งด้านร่วมสนับสนุนกิจกรรมฯ และด้านการติดตามประเมินผล อยู่ในระดับต่ำ โดยระดับการมีส่วนร่วมในด้านสนับสนุนกิจกรรมฯ สูงกว่าการมีส่วนร่วมด้านการติดตามประเมินผลฯ สำหรับการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะพบว่า ประชาชนผู้มีรายได้มากและมีอาชีพเป็นผู้ประกอบการ/พ่อค้า/นักธุรกิจ ระดับการมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะสูงกว่าทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

วันพร จันทร์เวโรจน์ (2543, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน(กพสม.) ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม :

ศึกษากรณี กพสม.ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลของอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า กพสม.เข้ามามีส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับปานกลาง โดยที่ กพสม.ของตำบลบางพระมีส่วนร่วมมากที่สุด และน้อยที่สุดคือ กพสม.ตำบลหนองขาม สำหรับปัญหาสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านพบว่า ยังอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน และจากการศึกษายังพบอีกว่า กพสม.ที่รับข่าวสารทางสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน รวมทั้ง กพสม.ที่เคยเข้ารับการฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่า จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไม่แตกต่างกัน

ในขณะที่ กพสม.ที่รับรู้สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญดังนี้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุดและมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ต้องวางแผนให้รอบคอบก่อนดำเนินโครงการ

2. อนุมัติสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ รวมทั้งต้องฝึกอบรมปลูกจิตสำนึก กพสม. องค์กรประชาชน ประชาชน มีความตระหนักที่จะร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งจัดตั้งอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืนตลอดไป

กมลศักดิ์ ธรรมวาท (2544, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยของเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยของเทศบาลนครหาดใหญ่ เปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการคัดแยกมูลฝอยของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ ตามปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยอื่น ๆ และศึกษาปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยของเทศบาลนครหาดใหญ่และจัดทำข้อเสนอแนะ วิธีการวิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพร่วมกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณคือครัวเรือนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จำนวน 400 ครัวเรือน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพคือ ชุมชนในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จำนวน 3 ชุมชน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ ชุมชนจิระนคร ชุมชนไทยโฮเต็ล และชุมชนรัตนวิบูลย์ ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอยในระดับสูง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการคัดแยกมูลฝอยของเทศบาลนครหาดใหญ่ และมีระดับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอยอยู่ในระดับต่ำ การเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยอื่น ๆ พบว่าความแตกต่างของการมีส่วนร่วม ประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยตามปัจจัยระยะเวลา การอยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ มีนัยสำคัญทางสถิติ

ในขณะที่ความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยตามปัจจัยเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพรายได้ และระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ปัญหาสำคัญที่พบหากประชาชนทำการคัดแยกมูลฝอย คือ ไม่มีถุงแยกมูลฝอยบริเวณที่พักอาศัยหรือไม่เพียงพอ รองลงมาคือปัญหาผู้นำชุมชนไม่มีบทบาทในการรณรงค์ การคัดแยกมูลฝอย ผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่าลักษณะของชุมชนที่แตกต่างกันมีผลทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอยแตกต่าง โดยประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีลักษณะของความเป็นเมืองจะมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอยมากกว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนลักษณะอื่น

อนุรักษ์ สิงห์ชัย (2545, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยกลุ่มตัวอย่าง คือหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่มีโรงงานอุตสาหกรรมประเภทที่ 3 ตั้งอยู่จำนวน 400 คน ที่เลือกมาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่าเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 57.80 และ 42.20 ตามลำดับ มีอายุเฉลี่ย 42.20 โดยมีกลุ่มอายุ 41 ปีขึ้นไปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.00 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 5 คน ส่วนใหญ่ไม่มีการดำรงตำแหน่งทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 70.50 การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการควบคุมสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 47.50 โดยการมีส่วนร่วมในการควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมในด้านการวางแผนและการตัดสินใจ การดำเนินการ การติดตามผล อยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 54.30, 55.40 และ 53.90 ตามลำดับ

สิรินดา เสวตสมบุญ (2546, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการดูแลสภาพแวดล้อมและจัดการทรัพยากรส่วนกลางในอาคารชุดพักอาศัยราคาถูก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัญหาในการอยู่อาศัยในอาคารชุดพักอาศัยราคาถูก และวิเคราะห์ถึงการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในการดูแลสภาพแวดล้อมและจัดการทรัพยากรส่วนกลาง ซึ่งได้ทำการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 390 คน จากโครงการอาศัยชุดพักอาศัยจำนวน 13 โครงการ ด้วยกัน ในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม จากการสำรวจภาคสนามและข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อบรรยายลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา จากการศึกษาพบว่าปัญหาในการอยู่ในอาคารชุดพักอาศัยเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจทางด้านกฎหมาย และกฎระเบียบข้อบังคับในการจัดการทรัพยากรส่วนกลางของผู้อยู่อาศัย และผู้อยู่อาศัยยังขาดจิตสำนึกในการดูแลสภาพแวดล้อมและจัดการทรัพยากรส่วนกลางในอาคารชุด นอกจากนี้ทางด้านของสิทธิการครอบครองในอาคารชุดก็เป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง เนื่องจากอาคารชุดพักอาศัยราคากุ้มนั้นพบว่าผู้อยู่อาศัยโดยมากจะเป็น

ผู้อาศัยประเภทเช่า ซึ่งมีสิทธิไม่เท่าเทียมกับผู้อาศัยที่มีสิทธิการครอบครองเป็นเจ้าของ เพื่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จากการศึกษาพบว่าการมีส่วนร่วมของผู้อาศัยในการจัดการทรัพย์สินส่วนกล่าวนั้นเป็นสิ่ง ควรมีการแก้ไขในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับเพื่อให้สิทธิกับผู้อาศัยประเภทเช่าให้มีสิทธิในการจัดการทรัพย์สินส่วนกลางได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังควรมีมาตรการต่าง ๆ ที่จะกระตุ้นผู้อาศัยในอาคารชุดตระหนักถึงปัญหาและมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพย์สินส่วนกลางมากขึ้น

พัฒพงษ์ น้อยสมมิตร (2548, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา : ในเขตเทศบาลนครระยอง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง ร้อยละ 56.0 เพศชาย ร้อยละ 44.0 มีอายุระหว่าง 11-20 ปี ร้อยละ 26.5 มีระดับการศึกษาคือ มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า ร้อยละ 31.5 มีอาชีพพนักงานบริษัท ร้อยละ 36.0 มีรายได้ระหว่าง 3,000-10,000 บาท ร้อยละ 56.5 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครระยองระหว่าง 11-15 ปี ร้อยละ 16.0 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางโทรศัพท์ ร้อยละ 83.5 เคยเข้าร่วมประชุม/ การอบรมด้านสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 20.0 และการรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลนครระยองในระดับมาก สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลนครระยองพบว่า อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังพบว่า เพศต่างกัน ทำให้การมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน ส่วนอายุ การศึกษาอาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อาศัยในเขตเทศบาลนครระยองที่แตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม การเข้าประชุม/ การอบรมด้านสิ่งแวดล้อมและการรับรู้สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่แตกต่างกัน ทำให้การมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน

พัทพล เอมปรากฏ (2548, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางโหลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอย และให้ทราบปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางโหลง ผลการศึกษาพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอยภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางโหลง อยู่ในระดับต่ำ เพราะปัจจุบันเนื่องจากมีโรงงานอุตสาหกรรมได้เข้ามาตั้งอยู่มากมาย พื้นที่ส่วนใหญ่จึงเปลี่ยนเป็นสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ เช่น โรงงานอุตสาหกรรม หมู่บ้านจัดสรร ที่อยู่อาศัย และอาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ทำให้ประชาชนอาศัยอยู่หนาแน่นทั้งผู้ที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมกับผู้ที่เข้ามาพักอาศัยเพื่อทำงานในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางโหลง จึงทำให้ความสนใจกับบริเวณที่อยู่อาศัยเพียงเพื่อใช้พักหลังจากการทำงานเท่านั้น จึงทำให้ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมต่ำ

ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่แตกต่างกัน ที่อายุ แต่แตกต่างกันที่เพศ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ และสถานภาพในที่อยู่อาศัย สำหรับประชาชนที่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยมีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำนจัดขยะมูลฝอยอยู่ในระดับต่ำ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น พบว่าการมีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตามทำให้ทราบถึงระดับของการมีส่วนร่วมในเรื่องนั้น ๆ และการมีส่วนร่วมในแต่ละเรื่องก็ขึ้นอยู่กับความตระหนักและเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม และจากการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม สามารถใช้กิจกรรมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมได้หลายประการ และการบริหารจัดการแบบวงจรเดมมิ่ง (PDCA) สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้กับประชาชนในตำบลกุกุโง้ง เพื่อให้ประชาชนได้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสามารถนำไปใช้ชีวิตประจำวันได้ต่อไป

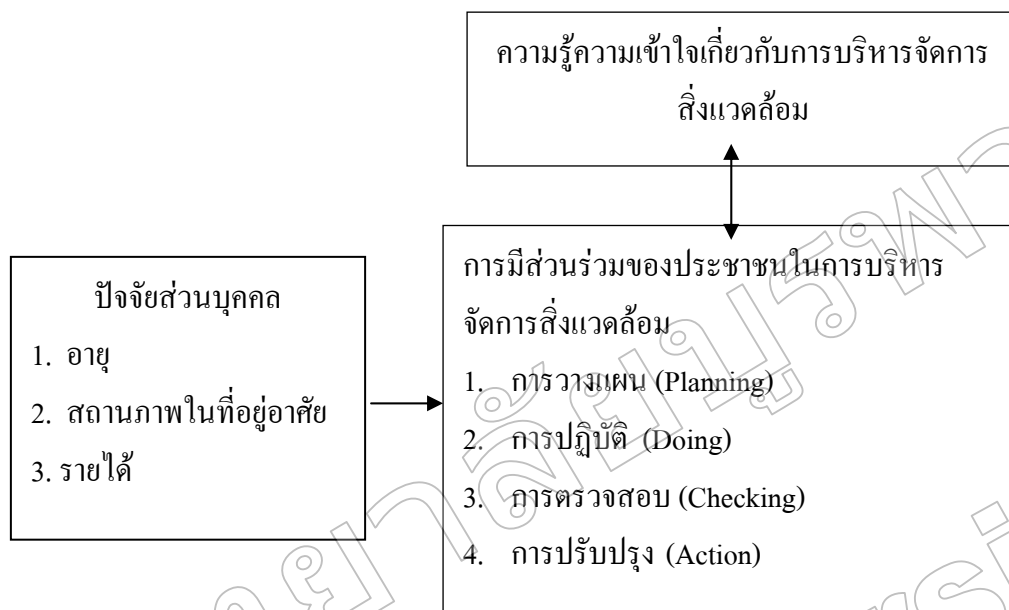
กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของตำบลกุกุโง้ง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยใช้แนวคิดของกระบวนการบริหารงานแบบวงจรเดมมิ่ง (PDCA) ซึ่งมี 4 ขั้นตอน (ช่วงโชติ พันธุเวช, 2547, หน้า 301 – 305) ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Doing) การตรวจสอบ (Checking) และการปรับปรุง (Action)

จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นว่าการบริหารงานแบบวงจรเดมมิ่ง (PDCA) ครอบคลุมหลักการบริหารงานในการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย กำหนดเป็นตัวแปรตาม ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ ถ้าประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจแล้ว การพัฒนาในเรื่องใด ๆ ก็จะไม่ประสบความสำเร็จ จึงกำหนดเป็นตัวแปรตาม โดยมีปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ สถานภาพในที่อยู่อาศัย และรายได้ เป็นตัวแปรอิสระ เนื่องจากปัจจัยทั้ง 3 ตัว เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม ส่วนตัวแปรอื่น ๆ เช่น ภูมิฐานะและระยะเวลาที่อยู่อาศัยไม่ได้นำมากำหนด เนื่องจากต้องการศึกษาเฉพาะประชาชนที่มีภูมิฐานะอยู่ในตำบลกุกุโง้ง โดยส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมตลอดไป โดยไม่จำกัดเรื่องของระยะเวลาที่อยู่อาศัย โดยมีกรอบแนวคิดในการศึกษาดังภาพที่ 4

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 4 กรอบแนวคิดในการวิจัย